

باسمه تعالی

موضوع تحقیق رشد ۵:

نقد سیاستهای دهه ۶۰ برای کاهش جمعیت بر اساس آموزه های اسلامی

گروه: رشد

استاد راهنما: سرکار خانم اکرم جعفری ثانی

پژوهشگران :

سوسنبر سیدی اربطانی، معصومه قربانپور، ربابه فتحعلیزاده

مدرسه علمیه فاطمه الزهرا(س) مرند

تابستان ۹۵

چکیده :

سیاست‌های ایران برای کنترل جمعیت در مقاطعی، سیاست دولت مردان بر کنترل و کاهش جمعیت و در مقاطعی دیگر بر فزونی آن بوده است. پس از پیروزی انقلاب اسلامی، بحث کنترل جمعیت به یک سیاست راهبردی تبدیل شد. نتیجه آن سیاست، امروز به بار نشسته و جامعه ایران را با معضل پیری مفرط جمعیت مواجه ساخته است. حال سوال این است آیا به راستی دولت توانسته به اهداف تعدیل جمعیتی برسد. ضرورت دارد به فرهنگ‌سازی و بستر سازی‌های مناسب نسبت به تشویق خانواده‌ها به فرزندآوری اقدام نمود. پیامدهای کاهش جمعیت متوجه خانواده و جامعه است که در بلند مدت مسائل اقتصادی، سیاسی، منطقه‌ای و بین‌المللی را با چالش روبه‌رو خواهد کرد. اتخاذ سیاست مناسب، نیازمند توجه به زیرساخت‌های نهادی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، ساختاری، زمینه‌ای، و امکانات، ظرفیت‌ها، محدودیت‌ها و مؤلفه‌های فرهنگی، دینی و اجتماعی است. به یک باره نمی‌توان فزونی جمعیت را امری ناپسند و کنترل آن را امری مطلوب تلقی کرد و یا به عکس. با برنامه‌ریزی در تمام جوانب با حفظ کنترل جمعیت بتوان در آینده کشوری با جمعیتی جوان و سرزنده داشت.

کلیدواژه‌ها: جمعیت، تنظیم خانواده، کنترل جمعیت، تک‌فرزندی، اقتصاد، بیکاری

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱
نیروی انسانی عامل توسعه.....	۳
برنامه های دولت برای کاهش جمعیت در دهه ۶۰ و ۷۰.....	۹
راهکارهای دولت جهت تعدیل رشد جمعیت در برنامه اول توسعه.....	۹
راهکارهای دولت جهت تعدیل رشد جمعیت در برنامه دوم توسعه.....	۱۱
پیامدهای کاهش جمعیت برای کشور.....	۱۴
کاهش رشد و توسعه اقتصادی.....	۱۴
ایجاد اقتصاد راکد.....	۱۴
رویارویی با مشکلات اقتصادی.....	۱۷
به وجود آمدن جامعه سالخورده.....	۱۷
آسیب های اخلاقی و تربیتی.....	۱۸
قطع نسل بشر.....	۲۱
عدم توسعه کشور در سطح داخلی و بین الملل.....	۲۱
پیامدهای تک فرزندی یا کاهش فرزندآوری.....	۲۳
پیامدهای تک فرزندی برای والدین.....	۲۳
سپری کردن دوران سالمندی در سرای سالمندان.....	۲۳
پیامدهای تک فرزندی برای فرزند.....	۲۵

۲۵	عدم بلوغ اجتماعی
۲۶	عدم موفقیت در کار
۲۷	نتیجه
۲۸	فهرست منابع و مآخذ

مقدمه

به کلیه کسانی که به طور مستمر در یک واحد جغرافیایی (کشور، استان، شهرستان، شهر و یا روستا) به صورت خانوار و خانواده زندگی می‌کنند، «جمعیت» گفته می‌شود. یکی از وضعیت‌های جمعیت کشور ایران در آینده، سالخوردگی جمعیت است. این پدیده که از پیامدهای درازمدت افزایش امید به زندگی و تغییر ساختار سنی است، امری اجتناب‌ناپذیر است. هرچند اکنون درصد جمعیت سالمند در ایران اندک است، ولی توجه به حجم و تعداد جمعیت ۶۵ ساله و بالاتر در کشور در آینده ایران دارای جمعیتی پیر و سالخورده باشد. خداوند در قرآن کریم یکی از نعمت‌هایی که برای مسلمانان یادآوری می‌کند نعمت افزایش تعداد و جمعیت آن‌ها است.

قوام و توسعه‌ی جامعه و کشور در گرو داشتن جمعیت سالم، جوان و زیاد است. جمعیت یک جامعه در تمامی ابعاد در توسعه و پیشرفت کشور مؤثر است. در حقیقت یک کشور زمانی در سطح بین‌الملل موفق عمل می‌نماید که دارای قدرت باشد. یکی از بازوان قدرت یک کشور، تعداد جمعیت و نفرات جامعه است.

در دهه شصت به دلایلی، خانواده‌ها به کاهش فرزندآوری تشویق شدند و شعاری به ظاهر درست رواج پیدا کرد و آن شعار «دو بچه کفایت دختر یا پسر» بود. به طوری که شاهد بودیم که اگر خانواده‌ای، صاحب فرزند سوم می‌شد را سرزنش می‌کردند و فرزند چهارم به بعد نیز از برخی از خدمات دولتی محروم می‌شد. ولی اکنون که پیامدهای تک فرزندی و کاهش فرزندآوری برای خانواده‌ها و جامعه برای همگان ملموس شده است دولت به دنبال راهکارهایی است تا با معضلی چون پیری جمعیت در چند سال بعد مبارزه نمایند.

نتیجه

تاکید بر این واقعیت ضروری است که سیاست‌های کنترل جمعیت محتاج تجدید نظر کلی‌اند. اتخاذ هر تصمیمی در این باره نیازمند توجه به ابعاد مختلف و متفاوت مسئله کنترل جمعیت است؛ به همین دلیل یکسونگری در مدیریت برنامه‌های کنترل جمعیت قابل نقد است. متغیر افزایش و یا کاهش جمعیت، نقش برجسته‌ای در امکان توسعه و یا عدم توسعه یک جامعه ایفا می‌کند. به نظر می‌رسد، نمی‌توان به یک باره در خصوص فزونی و یا کاهش جمعیت به داوری نشست و حکم مطلق به ازدیاد و یا کاهش آن کرد.

اتخاذ رویکرد پیشگیرانه و تنظیم کنترل موالید و یا سیاست افزایش جمعیت، باید با توجه به متغیرهای مختلف در یک جامعه صورت گیرد. از جمله، مجموعه آموزه‌های دینی و فرهنگی، امکانات و زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی، نهادی، اکولوژیکی، اقلیمی، فرهنگ کار و تلاش، امکانات، ظرفیت‌ها، محدودیت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، و... از این رو، رهبر فرزانه انقلاب، با توجه به جمیع جهات، کشور ایران را متناسب برای جمعیت ۱۵۰ میلیونی می‌داند.

توجه به متغیرهای فرهنگی اجتماعی جامعه اسلامی ما در تحلیل‌ها و نتایج و برنامه‌ریزی بسیار مؤثر است. آگاهی دادن به خانواده‌ها و والدین به اثران منفی کاهش فرزندآوری، و فرهنگ-سازی و تشویق به فرزندآوری از طریق رسانه‌های عمومی، حمایت دولت از زوجهای نابارور برای بچه‌دار شدن از جمله راهکارهایی است که می‌تواند از معضل کشوری سالمند در چند سال آینده جلوگیری نماید. ایران اسلامی که خود را برای ظهور منجی آماده می‌کند باید بدانند ارتشی که در انتظار جهاد بزرگی است بایستی نفرات و آمادگی رزمی نفرات خود را افزایش دهد و روح انقلابی در آنها بدمد و هر گونه نقطه ضعفی را اصلاح نماید.

فهرست منابع و مآخذ

قرآن کریم

۱. آذر مساواتی، مجید، مبانی جامعه‌شناسی، تبریز، بیتا، احرار
۲. افلاطون جمهور، ترجمه محمد حسن لطفی، تهران: خوارزمی. ۱۳۶۷
۳. امانی، مهدی، جمعیت‌شناسی جهان، تهران: سمت، چاپ سوم، ۱۳۸۸
۴. امانی، مهدی، مبانی جمعیت‌شناسی، تهران: سمت، چاپ هشتم، ۱۳۸۷
۵. امیراحمدی، هوشنگ و فریدون نیک پور، «رشد جمعیت و توسعه اقتصادی و اجتماعی» اطلاعات سیاسی اقتصادی، ش ۴۰۱۳۶۹
۶. ایازی، سیدمحمدعلی، اسلام و تنظیم خانواده، قم: نشر فرهنگ اسلامی ۱۳۷۴.
۷. برنامه های تنظیم خانواده در جمهوری اسلامی ایران (موسسه غذا- زمستان ۱۳۸۷)
۸. تقوی، نعمت الله، مبانی جمعیت شناسی، چ هفتم، تبریز: جامعه پژوه و دانیال. ۱۳۸۳
۹. تودارو، مایکل، مهاجرت داخلی در کشورهای در حال توسعه، ترجمه مصطفی سرمدی و پروین رئیسی فرد، تهران: دفتر بین الملل کار. ۱۳۶۷
۱۰. جابری قمی، محمدعلی، جامع الاحادیث، تهران: کتابفروشی اسلامیة (۱۳۶۹ق)
۱۱. جمعی از نویسندگان، مجموعه مقالات (چهارمین همایش انجمن جمعیت شناسی ایران)، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه ۱۳۸۸
۱۲. جهانفر محمد جمعیت و تنظیم خانواده، تهران: دانشگاه پیام نور. ۱۳۷۶

۱۳. جهانفر، محمد، جمعیت شناسی ایران، تهران: دانشگاه پیام نور. ۱۳۷۶
۱۴. حر عاملی، محمدبن حسن، وسائل الشیعه، قم: مؤسسه آل البیت ۱۳۷۴.
۱۵. حلم سرشت، پریوش و اسماعیل دل پیشه، جمعیت و تنظیم خانواده، تهران: ویرایش سوم. ۱۳۸۵
۱۶. خانی، علیرضا، «نگاهی به عوامل جامعه شناختی و رشد جمعیت در ایران» سیاسی اقتصادی، ش ۱۴۰-۱۳۹۱۳۷۸
۱۷. خرازی، سیدمحسن، «کنترل جمعیت و عقیم سازی»، فقه اهل بیت، سال ششم، ش ۲۱، ۱۳۶۷
۱۸. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه، تهران: دانشگاه تهران ۱۳۴۴
۱۹. زارع، بیژن، مبانی جمعیت شناسی اقتصادی و اجتماعی، چ چهارم، تهران: سمت. ۱۳۸۹
۲۰. زوینگل، ارلا، زنان و جمعیت، چیستا، ترجمه بهرامی، چاپ چهارم، تهران: سمت، ش ۱۶۶ و ۱۶۷ اسفند ۱۳۷۸ و فروردین ۱۳۷۹
۲۱. ساعی، احمد، مسایل سیاسی-اقتصادی جهان سوم، چ هشتم، تهران: سمت. ۱۳۸۵
۲۲. ستوده، هدایت الله، آسیب شناسی اجتماعی (جامعه شناسی انحرافات)، چاپ نوزدهم، تهران: آوای نور. ۱۳۸۷
۲۳. سیاحت غرب، شماره ۳۲
۲۴. شیخی محمدتقی جمعیت و تنظیم خانواده
۲۵. شیخی، محمدتقی، جمعیت و تنظیم خانواده، تهران: انتشار. ۱۳۷۹

۲۶. صادقی، رسول، جمعیت و توسعه: ابعاد و چالش ها، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش های

جمعیت آسیا و اقیانوسیه. ۱۳۸۸

۲۷. صادقی، مریم، تنظیم خانواده، (زمستان ۱۳۸۳)، ندای صادق، سال نهم، ش ۳۶

۲۸. صدوق، محمدبن علی، الخصال، تصحیح علی اکبر غفاری، قم: انتشارات اسلامی. ۱۳۷۵

۲۹. طباطبایی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، مترجم: سید محمد باقر موسوی

همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ بیست و

هشتم ۱۳۸۸

۳۰. طهرانی، محمدحسین، کاهش جمعیت، ضربه ای سهمگین بر پیکر مسلمین، چ دوم، مشهد،

علامه طباطبایی. ۱۴۲۵ق

۳۱. کاظمی پور، شهلا، مبانی جمعیت شناسی، تهران: مرکز مطالعات و پژوهش های جمعیتی آسیا

و اقیانوسیه. ۱۳۸۸

۳۲. کتاب برنامه کشوری جمعیت و تنظیم خانواده جزوه شماره ۱ (وزارت بهداشت، درمان و

آموزش پزشکی - سال ۱۳۸۱)

۳۳. کتاب کاهش جمعیت ضربه ای سهمگین بر پیکر مسلمین، رساله نکاحیه (علامه سید محمد

حسین طهرانی)

۳۴. کتابی احمد، درآمدی بر اندیشه ها و نظریه های جمعیت شناسی.

۳۵. کلانتری، صمد، جمعیت و تنظیم خانواده، اصفهان، فروغ ولایت ۱۳۷۸.

۳۶. کلینی، محمدبن یعقوب، اصول کافی، تهران: دارالکتب الاسلامیه ۱۳۷۵.

۳۷. کوئن، بروس، مبانی جامعه‌شناسی، غلام‌عباس توسلی و رضا فاضل، تهران: سمت، ۱۳۸۸، چاپ بیست و دوم

۳۸. گاردنر، جان ویلیام، جنگ علیه خانواده، تلخیص و تدوین معصومه محمدی، قم: دفتر مطالعات و تحقیقات زنان ۱۳۸۶.

۳۹. گی روشه تغییرات اجتماعی، ترجمه دکتر منصور وثوقی،

۴۰. گیدنز، آنتونی، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، چ چهارم، تهران: نی. ۱۳۷۷

۴۱. مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار تهران: الاسلامیه، چاپ چهارم ۱۳۸۶

۴۲. مجموعه مقالات همایش توانمندسازی زنان

۴۳. محمودیان حسین، دانش خانواده،

۴۴. محمودیان، حسین و دیگران، دانش خانواده، تهران: سمت ۱۳۸۳.

۴۵. محمودیان، حسین و دیگران، دانش خانواده، تهران: سمت، چاپ یازدهم، ۱۳۸۸

۴۶. مک کین، بیل، «تأملی درباره خانواده تک فرزندی» (آذر ۱۳۸۲ و اسفند ۱۳۸۴)، سیاحت غرب، سال اول، ش ۶ و سال سوم، ش ۳۲

۴۷. مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیست و دوم ۱۳۸۲

۴۸. نشریه چسپتا، شماره ۶۶۱ و ۷۶۱، زنان و جمعیت ارلا زوینگل

۴۹. نوری همدانی، حسین (آیت الله)، کنترل جمعیت، فقه اهل بیت، سال نهم، ش ۳۳، ۱۳۸۲

۵۰. www.mashreghnew.ir